

Gondolkodni ér! – avagy a kogníció hatása az álhírek felismerésére

Absztrakt

Az álhírek jelensége erős befolyással bír a gazdasági, politikai életre és hétköznapjainkra egyaránt, így valódi társadalmi problémát jelent. A hírek igazságtartalmának elkülönítése nagyon fontos képesség, hiszen meghatározó abban, hogy napjaink információáradatában helyesen tájékozódjunk, és elkerüljük a félrevezetéseket. Vajon milyen tényezők hozzák létre és befolyásolják az egyéni különbségeket a megtéveszthetőségben, és milyen folyamatok működnek egy hír igazságtartalmának értékelésekor? Kutatásom a fenti kérdések pszichológiai megközelítéssel való vizsgálata volt. Célom egy modell kialakítása volt a hamis hírek detekciójának kognitív folyamatáról, valamint a gondolkodási folyamatok egy eddig nem vizsgált aspektusával, a *lezárás iránti igénnyel* összefüggésben is vizsgáltam az álhírfelismerést.

Számos korábbi tanulmány talált kapcsolatot az analitikus gondolkodásmód és az álhírfelismerés hatékonysága között, így kiinduló kutatási feltételezésem szerint a *kognitív reflexió* jó képessége javítja a helyes álhírdetekciót. (Bronstein, és mtsai. 2018, Ross, Rand és Pennycook 2021, Pennycook és Rand 2019) Feltételezésem szerint a reflexív gondolkodás közvetítésével hatva a *kognícióigény* pozitív, míg a kognitív lezárási igény negatív hatást gyakorol az álhírek felismerésére. Ezeknek az egyénenként eltérő változóknak a kognitív reflexióval való kapcsolatát korábbi empirikus vizsgálatok valószínűsítik (Thomson és Oppenheimer 2016), amelyek alapján azt a hipotézist tehettem fel, hogy a kognitív reflexió képességét a kognícióigény javítja (Thomson és Oppenheimer 2016, míg a lezárási igény hátráltatja a reflexív gondolkodást (Csanádi, Szabó és Harsányi 2009), és ezáltal hatással vannak az álhírfelismerés képességére. Hipotézisem volt továbbá Porshnev és munkatársai alapján (2021), hogy az álhírek felismerésére negatív befolyással van az *összeesküvéselméletekre* való fogékonyság.

Eredményeim alátámasztották a fenti, feltételezett útvonalmodellt. A kognícióigény, valamint a lezárási igény a kognitív reflexió hatásán keresztül befolyásolták az álhírek pontos megítélését. A hírek helyes megítélésére negatív hatást gyakorolt a konspirációs mentalitás: azaz minél gyakrabban feltételez valaki összeesküvést, annál inkább romlik az álhírdetekció képessége. A kognitív reflexió növelte a hamis és igaz információk megkülönböztetésének képességét.

Idézett források:

- Bronstein, V. M., G. Pennycook, A. Bear, D. G. Rand, és T. D. Cannon. „Belief in Fake News is Associated with Delusionality, Dogmatism, Religious Fundamentalism, and Reduced Analytic Thinking.” *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 2018: 8(1), 108-117.
- Csanádi, A., É. Szabó, és Sz. Harsányi. „Lezárási Igény Kérdőív – A Need for Closure Scale magyar nyelvű változatának tesztelése egyetemista mintán.” *Alkalmazott Pszichológia*, 2009: 11(1-2), 55–81.
- Pennycook, G., és D. G. Rand. „Lazy, not biased: Susceptibility to partisan fake news is better explained by lack of reasoning than by motivated reasoning.” *Cognition*, 2019: 188, 39-50.
- Ross, R. M., D. G. Rand, és G. Pennycook. „Beyond “fake news”: Analytic thinking and the detection of false and hyperpartisan news headlines.” *Judgment and Decision Making*, 2021: 16(2), 484-504.
- Thomson, K. S., és D. M. Oppenheimer. „Investigating an alternate form of the cognitive reflection test.” *Judgment and Decision Making*, 2016: 11, 1; 99–113.